

Aanbevelingen behorend bij het rapport 'Inventarisatie Paardenhouderij'

Ir. C. Rijksen

Dr. Ir. E. K. Visser-Riedstra

Mei 2005

Colofon

Uitgever

Animal Sciences Group / Veehouderij

Postbus 65, 8200 AB Lelystad

Telefoon 0320 – 238 238

Fax 0320 – 238 570

Internet <http://www.asg.wur.nl>

© Animal Sciences Group

Het is verboden zonder schriftelijke toestemming van de uitgever deze uitgave of delen van deze uitgave te kopiëren, te vermenigvuldigen, digitaal om te zetten of op een andere wijze beschikbaar te stellen.

Aansprakelijkheid

Animal Sciences Group aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Wageningen University en Research Centres (Wageningen UR)	4
1.1.1	Animal Sciences Group (ASG)	4
1.1.2	Het Landbouweconomisch Instituut (LEI)	5
2	Aanbevelingen	6
2.1	Algemene aanbevelingen	6
2.2	Inhoudelijke aanbevelingen.....	6
2.2.1	Identificatie & Registratie systeem	6
2.2.2	Waardering bedrijfstypen	7
2.2.3	Vervolg marktonderzoek.....	7
2.2.4	Transport slachtpaarden	8
2.2.5	Export.....	8
2.2.6	Onderzoek - paardenproefbedrijf	8
	Bronverwijzing	10

1 Inleiding

Op basis van de in het rapport Inventarisatie Paardenhouderij verzamelde gegevens en ervaringen worden hieronder een aantal aanbevelingen gedaan. De aanbevelingen zijn opgesplitst in enerzijds meer algemene aanbevelingen voor de nu te volgen strategie en methode en anderzijds meer inhoudelijk toegespitst op bepaalde onderdelen van de paardenhouderij. Daar in de aanbevelingen veelal wordt verwezen naar mogelijkheden voor het doen van onderzoek door een tweetal kandidaat groepen binnen Wageningen UR, volgt hieronder een korte beschrijving ter inleiding.

1.1 Wageningen University en Research Centres (Wageningen UR)

Wageningen Universiteit houdt zich als University for Life Sciences bezig met alles wat mensen nodig hebben om goed te kunnen leven. Met lekker en gezond eten, schone lucht, helder water uit de kraan en genoeg voorraden in de supermarkt. Maar natuurlijk ook een levende natuur en genoeg ruimte voor recreatie en om voedsel te verbouwen.

Om een antwoord te vinden op vragen die ons allemaal aangaan, worden verschillende kennisgebieden bij elkaar gebracht. Voorbeelden zijn biologie, economie, bedrijfskunde, natuurkunde, scheikunde, wiskunde, sociologie en communicatie. Die kennis wordt in Wageningen gecombineerd en gebruikt om nieuwe technieken te ontwikkelen en betere werkwijzen uit te denken. Bedrijven en overheden in Nederland en ver daarbuiten vragen juist om die reden afgestudeerden van Wageningen Universiteit.

Wie in Wageningen studeert, ontdekt dus nieuwe invalshoeken om concrete vraagstukken aan te pakken. Maar de studenten leren ook zichzelf goed kennen. Het directe contact met docenten en medestudenten zorgt ervoor dat ze niet oppervlakkig studeren of opgaan in de massa. Ze leren keuzes maken en ontdekken hun eigen talenten. Ze worden wakker in Wageningen.

Binnen Wageningen UR zijn twee onderzoeksgroepen/instituten die zich in het verleden en mogelijk ook in de nabije toekomst hebben bezig gehouden met paarden (inventarisaties, notities en onderzoek). Dit is in de eerste plaats de Animal Sciences Group (ASG) en daarnaast het Landbouw Economisch Instituut (LEI).

1.1.1 Animal Sciences Group (ASG)

De Animal Sciences Group van Wageningen Universiteit & Researchcentrum biedt onderzoek, onderwijs en expertise voor inzet van landbouwhuisdieren, vissen en gezelschapsdieren. We werken aan duurzame methoden voor voedselproductie, aan verantwoord ecologisch beheer van landschap, natuur en zee en aan de sociale functies die dieren vervullen.

Wetenschappelijke diepgang en een toepassingsgerichte integrale benadering van vragen stelt ons in staat om samen met onze opdrachtgevers innovatieve inzichten en producten te ontwikkelen. Voor bedrijven die zich zo versterken, maar ook voor de maatschappij als geheel.

Naast de Nederlandse overheid - vooral het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit - werken we ook voor internationale en regionale overheden. Veehouders en vissers, productschappen en mondiaal opererende bedrijven uit het agro-food-complex en de life science- en farmaceutische industrieën gebruiken kennis die wij samen met hen ontwikkelen.

Door het opleiden van onze studenten aan Wageningen Universiteit op bachelor, master en PhD niveau voeden we de komende generaties met nieuwe wetenschappelijke inzichten, kennis en vaardigheden.

Met uitstekende wetenschappers, vernieuwend onderwijs en innovatief en effectief fundamenteel en toepassingsgericht onderzoek spelen we internationaal een leidende rol. Met 1100 medewerkers en hoogwaardige technologische onderzoeksmogelijkheden en uitgebreide faciliteiten ontwikkelen we vandaag de kennis voor de oplossingen van morgen.

1.1.2 Het Landbouweconomisch Instituut (LEI)

Het LEI is één van de onderzoeksinstituten van Wageningen Universiteit en Researchcentrum. Het heeft zijn hoofdvestiging in Den Haag. Het is in Nederland het toonaangevende instituut voor economisch onderzoek op het gebied van land- en tuinbouw en visserij, het beheer van het landelijk gebied, de agribusiness en de productie en consumptie van voedingsmiddelen. De toenemende integratie van landbouw en agribusiness met de maatschappelijke omgeving is een belangrijk uitgangspunt voor het onderzoek van het LEI, nationaal en internationaal. Tegen die achtergrond ondersteunt het onderzoek de keuzes die overheden en bedrijven moeten maken op het gebied van concurrentie, besturing van productieketens, ruimtelijke ordening, milieuzorg, natuurlijke hulpbronnen, het Europese landbouwbeleid en het mondiale handelsverkeer.

Ontwikkelingen

Allerlei ontwikkelingen zoals beleid, innovatie en concurrentie dwingen tot aanpassingen in de agrarische bedrijfstakken. De vele voorschriften en beperkingen vereisen een scherper management ondersteund door complexe besturingssystemen. Innovatie voor de kennisvelden is een van de drijvende krachten van het LEI. Naast strategisch onderzoek voor beleid op lange termijn, verricht het instituut ook toegepast onderzoek voor het beheer van sector, landelijk gebied en onderneming.

Wettelijke en dienstverlenende taken

Het LEI verricht veel wettelijke en dienstverlenende taken voor het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit. Het Landbouw-Economisch Bericht en talrijke andere rapporten geven ieder jaar een beeld van de financieel-economische positie van bedrijven en sectoren. Daarnaast stellen wij onze deskundigheid beschikbaar voor vraagstukken in andere landen en in internationaal verband.

2 Aanbevelingen

2.1 Algemene aanbevelingen

Dit huidige rapport is gebaseerd op bestaande, veelal vanuit de paardensector verzamelde kengetallen welke niet per definitie ook de gewenste kengetallen zijn voor het ministerie. Ondanks het feit dat de kennisvragen van tevoren met de opdrachtgever goed zijn doorgesproken, verder afgebakend zijn en beperkingen zijn benoemd, is het aan te bevelen om in een vervolg traject, in lijn met de methode van de werkgroep 'monitoring' van de Sectorraad Paarden, eerst een 'wenselijkst kengetallen' voor het ministerie op te stellen.

Daar ook de paardensector zelf het voornemen heeft om kengetallen structureel te gaan verzamelen is het aan te bevelen om vervolgens het 'wenselijkste' van het ministerie en van de sector naast elkaar te leggen om daarna gezamenlijk onderzoek uit te zetten naar hoe bepaalde kengetallen verkregen en gemonitord zouden kunnen worden.

Met een evenwichtige taakverdeling, volledige openheid en goede communicatie tussen het ministerie en de sector zouden vervolgens de gewenste kengetallen (structureel) verzameld kunnen worden, en beleid en visies in de toekomst gebaseerd kunnen worden op realistische getallen en voorspellingen.

2.2 Inhoudelijke aanbevelingen

2.2.1 Identificatie & Registratie systeem

Ondanks dat de Identificatie & Registratie plicht een feit is, is het momenteel nog niet mogelijk de dieren ook daadwerkelijk te registreren in een centrale databank. De chip is met name bedoeld voor de herkenbaarheid (zo ook bij vermissing en/of diefstal) van het dier, maar doet ook dienst bij uitbraken van besmettelijke dierziekten. Indien echter een goed registratiesysteem ontbreekt zullen een hoop van de voordelen van de chip teniet worden gedaan. Momenteel worden de paarden die gechipt zijn op veel verschillende manieren bij afzonderlijke organisaties geregistreerd, een overkoepelend systeem ontbreekt. Het is dan ook van het grootste belang een goede centrale dataregistratie te ontwikkelen.

Naar aanleiding hiervan wordt aanbevolen om te onderzoeken welke bestaande centrale registratiesystemen bij andere diersoorten gebruikt worden, aan welke eisen het centrale registratie systeem voor paarden zou moeten voldoen en hoe een bestaand registratie systeem vervolgens omgebouwd kan worden voor paarden. De Wageningen UR zou aan het inventariseren van bestaande systemen, het opstellen van eisen voor een paardenregistratie systeem en het ontwikkelen van het systeem een belangrijke bijdrage kunnen leveren.

Het daadwerkelijke up-to-date houden (het aanmelden, maar zeker ook het afmelden van paarden) van het te ontwikkelen centrale registratie systeem zou bij de productschappen komen te liggen.

2.2.2 Waardering bedrijfstypen

Binnen de paardenhouderij zijn er verschillende bedrijfstypen, te weten: hengstenhouderij, merriehouderij, opfokbedrijf, africhtingsstal, sportstal, stalhouderij, handelsstal, spermawinstation, embryo-transplantatie, paardenmelkerij, verenigingsaccommodatie, manege, pensionstal en hobbystal (Sectorraad Paarden 2004).

Door het ontbreken van een duidelijk bedrijfsregistratie systeem is het op dit moment niet mogelijk om de verschillende bedrijfstypen in te delen in professionele bedrijfstypen of hobbymatige bedrijfstypen. Daarnaast zou er binnen deze elk bedrijfstype ook een verdere onderverdeling gemaakt moeten worden (bijvoorbeeld een hobbymatige merriehouderij en een professionele merriehouderij). De Sectorraad Paarden heeft dit probleem in het voorgaande jaar reeds aangekaart en heeft in haar notitie Paardenhouderij en Ruimtelijke Ordening een voorstel gedaan voor een mogelijk indeling van deze bedrijfstypen. Daarnaast is van belang dat behalve de indeling ook kwantitatief aangegeven kan worden (met behulp van NGE's) wat de productieomvang van de verschillende bedrijfstypen is. Een eerste aanzet daartoe betreft de toekenning van verschillende NGE waarden voor verschillende gebruiksdoelen. Zo worden bijvoorbeeld door het LEI voor manegepaarden veel hogere NGE's gebruikt (NGE=3,07) in vergelijking met pensionpaarden (NGE=1,79). Naar eigen zeggen is de Sectorraad Paarden (in samenwerking met o.a. het LEI en CBS) op dit moment bezig een voorstel te doen voor verschillende gebruiksdoelen en hun NGE waarden. Wanneer deze gegevens in kaart gebracht zijn / kunnen worden zou het mogelijk moeten zijn om in ieder geval voor de professionele paardenhouderij de jaarlijkse omzet te berekenen.

De aanbeveling wat betreft waardering bedrijfstypen is dat er, in overleg met de Sectorraad Paarden, zowel een keuze gemaakt wordt voor de indeling in bedrijfstypen als dat er verschillende NGE waarden worden toegekend aan verschillende gebruiksdoelen van paarden. Het LEI, als onderdeel van Wageningen UR, zou hier een trekker van kunnen zijn.

2.2.3 Vervolg marktonderzoek

Zoals reeds uit het rapport inventarisatie paardenhouderij is gebleken, zijn er veel ontbrekende kengetallen en wordt het beleid op dit moment veelal uitgezet op basis van gegevens uit 1998 of eerder. Het voert te ver om bij deze aanbevelingen een volledige opsomming te geven van de ontbrekende kengetallen die zijn geconstateerd in het eerder genoemde rapport. Ongeacht het wel of niet in werking treden van een centraal en duidelijk registratie systeem voor paarden en bedrijven (zie 2.2.1 en 2.2.2) is het op korte termijn wenselijk om een vervolg te geven aan het marktonderzoek dat in 2001 is uitgevoerd door ZKA Consultants & Planners (ZKA Consultants & Planners 2001). Hiertoe zou een uitgebreidere en op de gehele paardenhouderij gerichte enquête ontwikkeld moeten worden waarbij de gewenste kengetallen (zie 2.1) verkregen kunnen worden. Door gebruik te maken van dezelfde methode als in het marktonderzoek uit 2001 (d.w.z. het ondervragen van een representatieve steekproef gekoppeld aan een herweging achteraf, zie (ZKA Consultants & Planners 2001)) kan door middel van extrapolatie van de gegevens een reële inschatting gekregen worden van de gewenste kengetallen. Een dergelijk

vervolg marktonderzoek zou goed uitgevoerd kunnen worden door de Wageningen UR (Animal Sciences Group en het LEI) tezamen met een Marktonderzoeksinstituut als het NIPO.

2.2.4 Transport slachtpaarden

Geheel tegen de verwachting in waren er weinig kengetallen te vinden over slachtpaarden. Tijdens individuele gesprekken kwam naar aanleiding daarvan een aantal keren ter sprake dat er ook weinig kwantitatief bekend was over de manier van transport van slachtpaarden. In het verleden is er door middel van beelden en verhalen een negatief beeld ontstaan van het transport van slachtpaarden. Sindsdien zijn er een aantal wijzigingen aangebracht in de regelgeving voor transport (nationaal en internationaal). Het strekt tot de aanbeveling om dit ‘vergeten’ deelsegment nader te onderzoeken en kengetallen betreffende transportmethoden in kaart te brengen om ook zodoende een betere controle mogelijk te maken. De voorkeur zou daarbij uitgaan naar een onderzoek in de praktijk waarbij aan de hand van een vooraf opgestelde lijst met kwantitatief te meten variabelen (transporttijd, afstand, comfort tijdens transport, rusttijden, voer en water voorziening, omgang met paarden etc.) af te nemen bij een x aantal nationale en een x aantal internationale slachtpaarden transporten. Praktijk gerichte onderzoekers van ASG van de Wageningen UR zouden hier een belangrijke rol in kunnen spelen.

2.2.5 Export

Vanuit Nederland worden er de laatste jaren veel waardevolle paarden naar onder andere de Verenigde Staten geëxporteerd. Ondanks dat er wel precieze gegevens zijn over het aantal geëxporteerde paarden vanuit Nederland is het de vraag of deze gegevens wel realistisch zijn. Een aanzienlijke groep blijkt namelijk via een buurland als Duitsland of België te worden geëxporteerd terwijl deze groep wel in Nederland geregistreerd staat als export. Het is aan te bevelen om zowel de paardenstromen als ook de geldstromen behorende bij de export in kaart te brengen. Dit type onderzoek zou goed opgezet kunnen worden door wetenschappelijk onderzoekers van Wageningen UR en uitgevoerd kunnen worden door HBO studenten van bijvoorbeeld Larenstein of Van Hall.

2.2.6 Onderzoek - paardenproefbedrijf

In het bijbehorende rapport ‘Inventarisatie Paardenhouderij’ is geen aandacht geschonken aan het paardenonderzoek in Nederland. Desondanks mag dit niet ontbreken in de aanbevelingen.

De huidige omgang, verzorging, fokkerij, huisvesting en voeding van de paarden in Nederland heeft veel te danken aan het onderzoek dat in het verleden is uitgevoerd door het Paardenproefbedrijf in Lelystad (voorheen in Brunsum) en de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit te Utrecht. Dit onderzoek laat zich opsplitsen in fundamenteel en meer toegepast onderzoek. Op het paardenproefbedrijf te Lelystad kon zowel fundamenteel als meer toegepast onderzoek uitgevoerd worden. Het doen van fundamenteel onderzoek vereist veelal grotere

groepen dieren, op het paardenproefbedrijf werden daartoe verschillende jaargangen aangehouden voor onderzoek. Sinds 2005 zijn, wegens het niet rendabel kunnen zijn van het proefbedrijf, de paarden verkocht en de faciliteiten verhuurd. Dientengevolge is het in Nederland, behalve bij de Faculteit Diergeneeskunde, niet meer mogelijk om (grootschalig) fundamenteel onderzoek te doen bij paarden. Het doen van toegepast onderzoek bij paarden is in Nederland nog wel mogelijk. Er zijn een aantal opfokbedrijven die zich bereid hebben getoond om tijdelijk te fungeren als praktijk proefbedrijf.

De onderzoeksvragen en uitdagingen krijgen steeds meer een Europese dimensie en ook een Europese beleidsrelevantie, daarom zou een integrale Europese aanpak voor onderzoek aan te bevelen zijn. Voordelen van een Europese aanpak zijn dat het nationale beleid op uiteenlopende terreinen slechts gestalte kan krijgen door implementatie op EU niveau; een Europese aanpak genereert een grotere onderzoekscapaciteit (kritische massa) die noodzakelijk is voor een effectieve aanpak van uiteenlopende onderzoeksvragen en effectiviteit en efficiency van onderzoeksinspanningen worden sterk vergroot door het voorkomen van 'dubbelingen', het delen van onderzoeksresultaten en het realiseren van budgetcapaciteit.

Binnen Europa is altijd met veel belangstelling gekeken naar de unieke proefdierfaciliteiten van het paardenproefbedrijf. Het afstoten van het paardenproefbedrijf in Lelystad wordt dan ook binnen Europa gezien als een groot verlies, daar het een van de enige omvangrijke faciliteiten voor paardenonderzoek betrof.

Op dit moment lijkt het niet haalbaar om op nationaal niveau voldoende financiering te vinden om een omvangrijk paardenproefbedrijf in de benen te houden. Daarom dient het aanbeveling om te onderzoeken of een dergelijke faciliteit niet op Europees niveau met Europese middelen te onderhouden is.

Bronverwijzing

Sectorraad Paarden (2004). Paardenhouderij en Ruimtelijke Ordening. Zoetermeer: 1-71.

ZKA Consultants & Planners (2001). Paardensportonderzoek. Breda: 1-21.